

O MOȘTENIRE VALOROASĂ LĂSATĂ DE ACADEMICIANUL PETRU SOLTAN

Academician **Mitrofan CIOBANU**

Dr. hab., prof. univ. **Sergiu CATARANCIUC**

Vara 2016, plină de năduf și probleme de tot soiul, a venit cu o veste tristă pentru lumea academică, și nu numai. La 14 iulie, la două săptămâni de la celebrarea celor 85 ani de la naștere, a decedat Petru Soltan – ilustru om de știință, personalitate cu renume în domeniul matematicii, scriitor, membru titular al Academiei de Științe a Republicii Moldova, profesor universitar, cavaler al „Ordinului Republicii”, Cetățean de Onoare al municipiului Chișinău, membru de onoare al Academiei Române.

Academicianul Petru Soltan își trage obârșia dintr-un reper al paradoxului. Viața sa se aseamănă cu o adevărată simfonie a cifrelor, acordată în stilul școlii sale, din care a modelat o numărătoare pentru discipoli. Grație rezultatelor obținute, aceasta a devenit recunoscută de specialiști din diverse domenii ale matematicii: geometrie, topologie, algebră, analiză funcțională, analiză matematică, teoria numerelor, optimizare, matematică discretă, teoria grafurilor etc.

Vocația-i de matematician se conturează din primele ani de studenție la Institutul Pedagogic din Chișinău, unde viitorul savant Petru Soltan se manifestă prin lucrări originale în domeniul geometriilor multidimensionale. Cu adevărat surprinzătoare sunt realizările sale în cadrul Institutului de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei. Anume aici, în perioada anilor 1965–1970, un proiect al său de cercetare aplicativă s-a soldat cu rezultate importante care au condus în continuare la dezvoltarea a două direcții:

- **teoria convexității metrice**, în cadrul căreia este fundamentată și dezvoltată o nouă direcție de investigații ale mulțimilor convexe într-un spațiu metric care conferă un conținut mai variat rezultatelor din domeniul mulțimilor convexe a unui spațiu linear, conducând la noi aplicații și elucidând situația construcției Teoriei Axiomatice a Convexității;

- **noțiunea de spațiu median** și aplicarea acesteia, precum și a metodelor topologo-algebrice, la soluționarea problemelor practice.

La 17 februarie 1976, când Petru Soltan ținea un discurs de două ore academice asupra conceptului de *d-convexitate*, la ședința Societății de Matematică din Moscova, președintele acesteia, academicianul Andrei Kolmogorov, a menționat importanța noii direcții de

Academicianul Petru SOLTAN
(29.06.1931 – 14.07.2016)

cercetări și-i pune la dispoziție cinci coli de autor în prestigioasa revistă *Успехи математических наук* a Academiei de Științe din URSS, solicitând în special să fie prezentată suficient de complet teoria *d-convexității*.

O altă direcție de cercetare dezvoltată de către academicianul Petru Soltan pornește de la introducerea unei noțiuni importante ce ține de dimensiunea lui Helly în raport cu mulțimile *d-convexe* ale spațiului normat \hat{A}^n . Această noțiune este extrem de eficientă și pe larg folosită de către matematicienii din multe țări (Rusia, Ucraina, Georgia, SUA, Franța, Germania, România etc.).

Fie h un număr natural, $1 \leq h \leq n$. Un spațiu linear R^n poate fi astfel normat și notat prin \hat{A}^n , încât să posede proprietatea: orice familie finită de mulțimi *d-convexe* din \hat{A}^n are o intersecție nevidă, dacă orice subfamilie din $h+1$ elemente ale acesteia admit o intersecție nevidă. Valoarea minimală a lui h e numită *dimensiunea Helly* a lui \hat{A}^n , fiind notată prin $him \hat{A}^n$. De unde rezultă că orice spațiu \hat{A}^n își are dimensiunea Helly independentă de $dim \hat{A}^n$. Această situație se extinde și asupra oricărui spațiu metric, lucru care a condus și la aplicații netriviiale, cum ar fi problema calculării medianei fără a utiliza metrica spațiului respectiv.

Prin cercetările sale științifice, academicianul Petru Soltan a provocat o adevărată revoluție în lumea matematicii, valorificând noi teritorii interdisciplina-

re pentru o abordare științifică la nivel de soluționare a problemelor cu caracter practic. Abstract sau real, spațiul ideilor nu se lasă mărginit sau închis. E nevoie de infinit ca să reușim a înțelege pasul pe care l-a ales pentru o convergență absolută. Noțiunea de *d-convexitate* a apărut în preocupările sale din necesitatea soluționării unei probleme practice – amplasarea unităților de deservire într-un teritoriu, amplasarea optimă a autogării etc. Pentru performanțele sale științifice, matematicianul generator de idei, care a agitat atâtea creiere științifice, a fost decorat cu medaliile: „S.A.Vavilov”, „Meritul Civic”, „Mihai Eminescu”, „Dimitrie Cantemir”, „Nicolae Milescu Spătarul”. În 2004, i s-a acordat Premiul Național în domeniul Științei și Tehnicii.

Sfera de interese și preocupări ale academicianului Petru Soltan a fost la fel de largă ca și sufletul său. Și-a spus cuvântul în cele mai diverse domenii: educația tineretului studios, cercetări științifice solide în domeniul învățământului, probleme ale didacticii matematice, studierea și popularizarea diverselor aspecte din cibernetică, informatică și tehnică de calcul. A fost un mare pasionat de istorie, literatură, cultură și lingvistică, aducându-și obolul la studierea și cultivarea acestora. Talentul său s-a manifestat pe deplin și printr-un șir de lucrări ce țin de un alt areal decât cel științific: volumul de publicistică documentară *La porțile Babilonului* (2001), placheta de proză *Ieterele* (2003), volumele *Transnistria, lacrima mea* și *Între Scylla și Charybda* (2006), pentru care a fost primit în rândurile Uniunii Scriitorilor.

În lucrările sale publicistice Petru Soltan vorbește cu durere despre Transnistria și Basarabia, despre România și neamul românesc. El înfierează, fără să jighească, condamnă, fără să blesteme, amintește, fără să arate cu degetul, sugerând că în istorie de cele mai multe ori nu cei care au dreptate înving, dar cei care înving au dreptate. De aici – marele ei drame.

Pe parcursul vieții academicianul Petru Soltan s-a manifestat printr-o poziție civică pronunțată. Este unul dintre organizatorii mișcării democratice Frontul Popular din Moldova, al Asociației de Drept și Cultură „Transnistria”. A fost, după cum a spus reputatul poet Nicolae Dabija, „un pilon al renașterii naționale”.

S-a manifestat ca unul dintre cei mai activi deputați din primul Parlament al Republicii Moldova, care a adoptat legi și hotărâri istorice pentru destinul românilor din stânga Prutului; a fost membru al Prezidiului, președinte al Comisiei pentru știință și învățământ (1990–1994). În vara anului 1990 a semnat decizia comisiei respective privind utilizarea *de jure* a glotonimului *limba română* pe teritoriul Republicii Moldova.

Membru al Academiei de Științe a Moldovei, Om Emerit, membru de onoare al Academiei Române, laureat al Premiului Național în domeniul Științei și Tehnicii, Doctor Honoris Causa al mai multor universități din țară și de peste hotare sunt doar câteva ecuații, pe care le-a cules pentru Teza Vieții.

Activitatea lui Petru Soltan a fost cu mult mai amplă și fructuoasă decât cea descrisă în aceste rânduri și poate fi regăsită în multiplele publicații despre el. Numeroase gânduri la adresa academicianului au fost expuse în diverse publicații semnate de către personalități de vază din țară și de peste hotare, o parte dintre acestea fiind cuprinse în cartea *Petru Soltan la 80 ani* (Chișinău, 2011).

Peisajul dintre ieri și azi nu lasă indiferentă privirea când în prim plan apare figura ilustrului savant. Gratiitudine și plecaciune pentru cel care a fost Petru Soltan. Doar muza i-a călăuzit spațiul ideilor și satisfacția împlinirii.

Petru Soltan a mers mai repede decât alții, a ajuns mai departe decât mulți alții, fiindcă a fost mai curios, mai des l-a vizitat Inspirația și a trudit mai insistent și mai mult decât alții. Cu multă răbdare și tenacitate și-a creat un nume, care, la sigur, nu va fi dat uitării.

Mihai Jomir. *Biserica din Bucovina*, u.p., 2001